
subjektivne pripombe) je treba naglasiti avtorjevo kompetentno poznavanje problematike. In ravno ta je poleg postavitve socioloških modelov v slovensko vsakdanjo realnost ter tekočega, berljivega jezika (kar je treba posebej poudariti) po mojem mnenju temeljna odlika Kuharjevega dela.

Tomaž KAŠTRUN

Michel Foucault

Arheologija vednosti

Studia humanitatis, Ljubljana 2001, str. 250, 2.800,00 SIT (ISBN 961-6262-31-9)

Ime Michel Foucault običajno vzbudi v spominu podobo pomembnega francoskega intelektualca ter pripadajoči zaklad široke francoske teorije. Pa vendar je labirint, skozi katerega nas popelje avtor v knjigi "Arheologija vednosti", na dostih okljukah erodiran, spet v drugih meandrih nejasen, celostna podoba pa prikazuje zapleten sistematičen pregled zgodnjega lingvističnega in antropološkega strukturalizma. Obenem pa igra [knjiga] preiščeno intuitivno vlogo, fokusirano na refleksije pisane ali govorjenega diskurza.

V vedi, ki Foucaultu predstavlja predmet raziskovanja, je v središče pozornosti postavljen diskurz in diskurzivni red. V tem raziskovanju avtor odkriva osnovna pravila in pogoje, da nek diskurz postane možen. Jezik in vedenje mu predstavljata osnovni mehanizem moči in vloge moči pri socialni konstrukciji realnosti. Vendar pri sami konstrukciji Foucault zavrne obstoj subjekta ali avtorja, kar mu omogoči, da preučuje način, kako izjave (kot nabor že obstoječih diskurzivnih pravil in praks) formirajo znanost oziroma neko vedo. Na nek način Foucaultu to uspe - sicer povsem v nasprotju s pričakovanji - s tem, da se radikalno otepe marksističnega mišljenja. Ravno ta distanca mu omogoča oddaljitev od ideje preučevanja subjekta ter mu odpre bližjo pot ne le do sociologije same, pač pa nasploh vsem družbenim vedam. Arheologija naj se, po njegovem prepričanju, ukvarja z objekti, s stvarmi izvzetih iz konteksta, predmeti

izgubljenimi v zgodovini; torej naj se postavi na rob vladajočemu in neodvisnemu subjektu.

V želji po iskanju omnipresentne definicije diskurza, se ne osredotoči več na ljudi kot akterje, pač pa na regularnosti, ki obstajajo znotraj diskurza; to so diskurzivne regularnosti. Do njih pride na podlagi različnih odnosov med izjavami, odnosov med skupinami izjav in odnosov med izjavami in dogodki. Dogodki kot izjave, katere si Foucault izbere ravno iz dobro formiranih znanosti, kot so tehnične vede, ekonomija, socialne vede in politične vede, privedejo do nabora pravil, ki določajo pogoje, v katerih lahko neka izjava najde svoje mesto v diskurzu. Tem pravilom pa postavi malce enigmatično definicijo, da je "diskurz skupina s končno določenim številom izjav, ki pripadajo isti diskurzivni formaciji in kateri [skupina] lahko pripiše pogoje obstoja."

Izjava kot dogodek, ki predstavlja avtorju anti-strukturalistično entiteto, je bila v strukturalizmu definirana kot univerzalna skupina možnih izjav, s katero [definicijo] so se od Sausserja dalje zadovoljili, predstavlja Foucaultu sklop izjav, ki se je dejansko zgodil v določenem časovnem obdobju. Okvirno je to idejo nakazal že kot repliko na epistemološki krožek na Ecole normale superieure v knjigi "Reči in stvari - arheologija humanističnih ved."

V njem - epistemološkemu krožku - išče pravi postopek sistematičnega preučevanja zgodovine. Literarna analiza, ki preiskuje notranjo strukturo dela, je v konstantni epistemološki dilemi; dilemi diskontinuitete. Linearno zaporedje je nadomestila "igra razreza po globinah". Če so mnoge zgodovinske discipline prešle od kontinuiranega k diskontinuiranemu, potem je šla "kar zgodovina" (kot jo poimenuje Foucault) v nasprotno smer.

Za zgodovinarja je bila diskontinuiteta hkrati dano in nepojemljivo; vse kar se je kazalo kot nebulozno in razpršeno, je moral zgodovinar obiti, zbrisati, da se je lahko pokazala diskontinuiteta. Zgodovinarjeva naloga je bila v končni instanci, da jo je odpravil.

Avtorju je zgodovina ne več obnavljanje, uverženje onkraj očitnih zapovrstij, je siste-

matično udejanjanje diskontinuitete; torej gre za prehod od ovire v rabo. Diskontinuiteta postane operativni koncept, ki ga uporablja, saj gre za inverzijo znakov, za katere je pozitiven element, ki določa njegov predmet in validira njegovo analizo. Razumeti moramo, da je zgodovina postala dejanski del zgodovinarja (tj. določena urejena raba diskontinuitete pri analizi časovnih nizov).

Zgodovina, ki postane del subjekta, ki jo preučuje, ima svoje mesto, svojega referenta v predmetu, v svoji izjavi, ki Foucaultu predstavlja nabor možnosti manevriranja med kanoničnimi pravili in samo-potrjevalnimi možnostmi za obstoj objekta. V tem možnostih se rišejo komplicirane (ko)relacije med izjavami in njihovimi možnimi nabori (iz)virov. In če, z vznikom sleherne izjave, referenca implicira na subjekt (v tem primeru zgodovinarja), potem je potrebno - po radikalnem Foucaultovem premiku - očistiti to izjavo njenega vira, njenega subjekta, njenega avtorja. Izjava napolni subjekta z dogodkom, vendar kar je v njem dogodka, ni posebno ali nenavadno doživetje, pač pa mešanje različnih časovnih tekstur, ki zapolnijo mesto, ki pa nikoli in nikakor ni statično. Dinamika in spreminjanje definicije subjekta naj bi ga pripeljalo do variriranja od stavka do stavka. Funkcija izjave neizogibno v sebi drži priklenjenega subjekta, njegovo funkcijo, ki je razumljena kot zmalčevanje teksta ali kot posledica napeljuje na mnogotero možnost definicije diskurza.

Pojmi, kot so razvoj, vpliv, tradicija ter njihove podobne zgradbe, so kontinuirane entitete, katerim skupni so fenomeni. Skupek takšnih fenomenov, ki so zgolj napeljevanje k napačnemu razumevanju avtorjeve želje po splošni analizi vednosti. Če so zgodovino konstituirali dogodki, potem je bilo za poznejšo strukturalistično misel nemogoče razumevanje zgodovinske kontinuitete. Zato Foucault pravi, da je v postulat kontinuitete potrebno opustiti že izgotovljene sinteze, grupiranja, sprejemati dejstvo, da imamo opraviti s populacijo razpršenih dogodkov. Zato ne smemo imeti veljavne razreze ali grupiranja. Ne dovoli, da bi jih sprejemali takšne kot so, ne ločevali velikih tipov diskurza, ne ločevali žanrov,

ker sami nismo prepričani o rabi teh ločevanj v našem diskurzivnem svetu. Pri analizi skupkov izjav, ki so bile diskontinuirane, jih na podoben način ne smemo sprejeti porazdeljene in karakterizirane na način, kot so bile v XVII. ali XVIII. stoletju, saj se niso enako členile kot v XIX. stoletju.

Na podoben način trdi, kadar imamo opravka s kakšno znanostjo, govorom, delom ali knjigo, da je potrebno gradivo, ki ga želimo obravnavati, postaviti v njegovo nevtralnost v populaciji dogodkov v prostoru diskurza. Tako nastopi projekt čistega opisa dejstev diskurza. Ta opis se zlahka loči od analize jezika. Seveda pa je mogoče vzpostaviti lingvističen sistem le tako, da uporabimo korpus izjav ali zbirko diskurzivnih dejstev.

Po vsem tem ni nič čudno, da je knjiga Arheologija vednosti za marsikoga kaotično podajanje širokoustnih nesmislov, še posebej, če v njej iščemo unitarno ter utilitaristično definicijo diskurza. Četudi bi Foucault suspendiral katero koli delo, ki se vsiljuje in skuša zmalčiti vsakršen dogodek, še zmeraj bi bilo možno priznati nekemu avtorskemu "delu" njegovo izrazno funkcijo. V tem pogledu Foucault odstopa od Barthesove ideje o istoimenskem problemu; tj. smrti avtorja. Barthes smrt avtorja obdela vzporedno z literaturo kot prvino, kjer se smrt pojavi, Foucault pa išče smrt prečno na literarno delo. S tem ko Barthes ugotavlja, kdo govori, se sprašuje na ravni ontologije literarnega dela, predvsem pa postavlja vprašanja pisatelju, stvarniku nekega dela in ne toliko sami vedi, Foucault pa naredi ravno nasprotno. Ne zanima ga naratologija v najbolj sintaktičnem smislu, pač pa funkcija tistega naratorja, od katerega se [narator] oddaljuje.

Določanje smisla in vloga umetnosti se je, četudi po vehementnih gibanjih v Parizu - tj. v času, ko je nastajala knjiga Arheologija vednosti - kmalu po tem, ko so ideje privrele na dan, izpraznilo ter izrabilo. L'art est mort je ostala le še parola na nekoč zelo zanimivo - žal danes zelo zmitizirano in obešeno na stranski klin - obdobje filozofskih in literarnih vznemirjanj na francoskih tleh. Verjamem, da se je s to zarezo naredil velik korak, za marsikoga nazaj, za strukturalizem vselej naprej.

Po vsem tem se izkaže, da je Foucault želel pokazati osnovne ideje, ki jih ljudje jemljejo kot za dano resnico o človeški naravi in spremembah v družbi skozi zgodovino, se je v arheološki preobledi ukvarjal, ne toliko s prenovo lingvistične analize, pač pa je prejel iskal njej komplementarne metode. Navkljub zavrnitvi fenomenološkega pristopa - saj bi ga le-ta pripeljal k skrbi o transcendentalni zavesti, je zanj pomembnejša diskurzivna praksa in ne konstrukcija ter poznavanje subjekta. Odgovore na ta vprašanja naj bi danes iskala psihoanaliza. Leto dni po izidu Arheologije vednosti je avtor v svoji naslednji knjigi obrnil hrbet ideji, ki jo je poprej razvijal vse od svojega doktorata dalje.

Matjaž URŠIČ

Gerald E. Frug

City making: building communities without building walls

Princeton University Press, Princeton 2001, str. 272, \$17.95 (ISBN: 0-691-00742-X)

Napetost med mestnim središčem in njegovim obrobjem je ena izmed najaktualnejših tem v sodobni urbani sociologiji. Hitra rast velikih zabavno-nakupovalnih središč in razpršena graditev stanovanjskih sosesk na obrobjih mest sta spremenili vlogo mestnega središča, ki je izgubilo na pestrosti trgovske ponudbe, kakovosti bivanja ter splošni privlačnosti za večje število obiskovalcev. Premik težišča urbanega razvoja iz mestnega središča na obrobje mesta je povezano tudi z vzponom avtomobilskega prevoza, ki je zmanjšalo razdalje med posameznimi urbanih lokacijami ter spremenilo vsakdanje življenjske navade v mestu. Prilagoditev prebivalcev in obiskovalcev mest na avtomobilski prevoz je najbolj izstopala v Združenih držav Amerike, kjer je suburbanizacija preseгла vse možne okvire in se realizirala v velikih urbanih konglomeracijah kakršna je na primer Los Angeles.

Gerald E. Frug se problema suburbanizacije v ameriških mestih dotakne s pravnih vidikov, ki jih dokaj spretno meša s sociolo-

gijo. Njegov glavni namen je prikazati načine, prek katerih ameriški pravni sistem spodbuja določen "negativen" mestni razvoj, ter predlagati nekatere dopolnitve in spremembe k obstoječemu pravnemu sistemu, ki bodo omogočile ustrežnejši in bolj celostno naravnani mestni razvoj. Zlasti v uvodu avtor knjige večkrat poudari, da trenutni pravni sistem favorizira razvoj primestnih - suburbanih področij na stroške mestnih središč.

Osnova ameriškega pravnega sistema temelji na varovanju lokalne avtonomije, ki je močno povezana s privatno lastnino. Suburbana področja ameriških mest imajo višjo stopnjo lokalne avtonomije, kar privatnemu kapitalu omogoča boljše pogoje za uveljavljanje svojih razvojnih zmožnosti. Mestna središča imajo v nasprotju s suburbanimi področji manjšo stopnjo lokalne avtonomije zaradi predpisov, ki jih vsiljuje država, z namenom uveljavljanja svojega vpliva. Podjetniki zato svoj kapital raje vlagajo v suburbana območja zunaj mestnega središča, kjer imajo več pravic nad svojim ozemljem. Te pravice jim zagotavlja ameriški pravni sistem z zakoni, ki spodbujajo lokalno avtonomijo, omogočajo izključujoč coning (področja z eno namembnostjo), varujejo pred aneksijo (priključitvijo območja v nek drug pravni sistem) in določajo višje davke na lastnino v središčih mest.

Problem širjenja suburbanizacije ni le ameriški problem, temveč se z njim soočajo vsa večja mesta na svetu. Tega dejstva se zaveda tudi avtor knjige in prek celotnega dela obdrži zelo splošen in razumljiv nivo diskusije, v katero vpleta množico različnih avtorjev s področja prava (John Dewey, John Dillion) sociologije (Michel Foucault, Georg Simmel, Max Weber, Louis Wirth itd), filozofije (Jean-François Lyotard, Jean Baudrillard), ekonomije (John Stuart Mill), politologije (Otto Gierke) itd. S povezovanjem različnih področij knjiga pridobi na širini in je lažje razumljiva tudi za bralca, ki ne prihaja z območja Združenih držav Amerike. Ključni koncept, na katerem temelji celotna teorija novega načina oblikovanja mest, je decentralizacija.

S povezovanjem prava in urbane sociologije Frug najde zanimiv način za analizo in